

ชัดใจ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺสฺสโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรมวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : เรื่อง “การใส่อังสะแสดงธรรมวินัยหรือไม่”

ตอนนี้หลายๆ คนได้เห็นพระหลายๆ รูป แสดงธรรมหรือสอนธรรมะให้แก่ศรัทธาญาติโยมที่มาฟังธรรมที่วัด ด้วยการนุ่งห่มเพียงสบงและอังสะ รู้สึกขัดแย้งกันมาก เพราะศรัทธาญาติโยมที่มานั่งกราบฟังธรรมไม่ใช่บ่อย แต่ครั้งมากกว่า ๑๐ คน ถึง ๒๐ คนขึ้นไป ท่านน่าจะนุ่งห่มให้มิดชิด ไม่ทราบว่าจะพระเหล่านั้นทำถูกหรือไม่

ตอบ : พระเหล่านั้นส่วนเป็นพระเหล่านั้น แต่พระเหล่านั้นนั่งอยู่นี้ คำถามถามมาอย่างนี้ นี่ คำถามถามมาอย่างนี้แสดงว่า เขาบอกว่า “เขาขัดแย้งกันมาก ที่พระนุ่งห่มไม่เรียบร้อยแล้ว แสดง-ธรรม เพราะว่าญาติโยมเขามาฟังธรรม ๑๐ คน ๒๐ คนขึ้นไป”

๑๐ คน ๒๐ คนขึ้นไปนะ ไ้กรณียอย่างนี้มันกรณีของศรัทธา ถ้าศรัทธาของเขา เขาศรัทธาของเขา ถ้าศรัทธาของเขา เขามีศรัทธาความเชื่อของเขา เขาฟังด้วยหัวใจของเขา เขาต้องการเนื้อธรรม ถ้าเขาได้เนื้อธรรม เนื้อธรรมอันนั้นมันมีคุณค่ามากกว่า

เฉพาะคำว่า “มีเนื้อธรรมและไม่มี” ถ้าไม่มีก็เป็นเสียงเฉยๆ ใจ ถ้ามีเนื้อธรรมนะ มีเนื้อธรรม เห็นไหม หลวงตาท่านบอกว่า “คนที่มีคุณธรรมเวลาแสดงธรรมออกมา เสียงนั้นส่วนเสียง แต่มันมีเนื้อหาสาระ คนฟังแล้วมันซาบซึ้งมาก” ใ้การซาบซึ้งมากนี้ การแสดงธรรม ถ้าการแสดงธรรมแสดงได้ประโยชน์ การฟังธรรมที่แบบว่าการฟังนี้เป็น การหาได้ยากยิ่ง การฟังนี้แสนยาก แสนยากตรงไหนล่ะ แสนยากเพราะสมัยพุทธกาลมันไม่มีวิทยุ ไม่มีคลื่นโทรศัพท์ มันไม่มีสิ่งใดทั้งสิ้น

ฉะนั้น การแสดงธรรมมันต้องแสดงจากโอบุชู้ใจ จากพระโอบุชู้จากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมะจากโอบุชู้ใจ คือฟังธรรมะจากปาก मुखปาฐะ เวลาท่องจำ ท่องจำกันมา ถ้าท่องจำกันมาการฟังธรรมมันถึงแสนยาก อานิสงส์ของมันนะ อานิสงส์ของมัน สิ่งที่เรายังสงสัย สิ่งที่ยังไม่แน่ใจ สิ่งที่มีความขัดข้องในใจฟังแล้วแจ่มแจ้ง อานิสงส์ของมันคือสว่างไสว อานิสงส์คือมันมีคุณธรรม นั่นคือฟังธรรม นี่การฟังธรรมกับการแสดง-ธรรมนี้เป็นเรื่องหนึ่ง

ฉะนั้น สิ่งทีบอก่ว่า “ตอนนี้มีหลายคนเห็นพระหลายๆ รูป แสดงธรรมหรือสอนธรรม โดยที่มีศรัทธาญาติโยมมานั่งฟัง ด้วยนุ่งห่มเพียงสบงและอังสะ การนุ่งห่มมีสบงและอังสะไม่ได้ ห่มจีวรแล้วแสดงธรรมมันขัดตามาก” แต่มันไม่ขัดกิเลส ถ้ากิเลสของคนนะมันกิเลสต้นหา ความทะยานอยาก

ถ้าแสดงธรรมๆ นะ คนที่มีธรรมจริงนะ เวลาหลวงตาท่านพูด “เวลาแสดงธรรมถ้ามีสัจจะความเป็นจริงมันจะซึมเข้าไปในหัวใจเลย เพราะกิเลสมันอยู่ที่จิตได้ สำนึกนั้น ถ้าจิตได้สำนึก เวลาการแสดงธรรมๆ มันแสดงธรรมคือมันซึมเข้าไปในหัวใจ มันซึมเข้าไปที่กิเลสมันอยู่ ถ้าอันนั้นถึงจะเป็นประโยชน์” แต่แสดงธรรมฉาบฉวย ฉาบฉวยแล้วก็สาธุ ฟังธรรมเอาบุญ ฟังธรรมเอาบุญกันใจ ถ้าฟังธรรมเอาบุญนั้นเป็นเรื่องหนึ่งนะ

ฉะนั้น เรื่องที่ว่าไม่ห่มจีวรๆ การห่มจีวรมันก็เป็น มันเป็นแบบว่าถ้าในวัด ในวัดทั่วไป วัดในกรุงเทพฯ วัดในกรุงเทพฯ วัดในเมืองเขามีกติกาสองเขาว่าออกจากกุฏิต้องห่มจีวร ห่มจีวรของเขา แล้วการแสดงธรรม การแสดงธรรมก็ต้องแบบว่าห่มจีวรด้วยนะ บางที่พาดสังฆาฯ ด้วย

ฉะนั้น การแสดงธรรมเพื่อเป็นกิจจะลักษณะเราก็เห็นด้วย เพราะเวลาเราแสดงธรรมเป็นกิจจะลักษณะ เราก็ห่มจีวร เราก็ห่ม ยิ่งแสดงธรรม แสดงธรรมเทศน์สอนพระ อุโบสถ ไปดูสิ พาดสังฆาฯ ด้วย ห่มจีวรพาดสังฆาฯ หมด เพราะมันเป็นสังฆกรรม

ถ้าทำการสังฆกรรมมันก็ต้องครบสงฆ์ สงฆ์เวลาลงสังฆกรรมมันก็ต้องไตรจีวรครบ สมบูรณ์ เวลาแสดงธรรมๆ บนศาลา ห่มจีวรก็คือห่มจีวร แต่เวลาถาม-ตอบปัญหา เราถือว่ามัน

เป็นการสนทนาธรรมๆ มันเป็นเรื่องแบบว่าเพื่อประโยชน์ เพื่อเนื้อธรรม แต่ไม่ได้เอารูปแบบ ถ้าจะเอารูปแบบก็เป็นรูปแบบอย่างนั้น ถ้ารูปแบบอย่างนั้น สิ่งอย่างนั้นเราบอกว่าการที่แสดงธรรมต้องห่มจีวรมันเป็นการต้อนรับแขก มันเป็นที่ปฏิญญาของผู้ฟังนะ มันเป็นที่ปฏิญญาของคน

ถ้าที่ปฏิญญาของคน เราเคยเจอพวกโยมที่เขามีศรัทธาภาพ เขาถามเราเลย “ภิกษุเปลื้องกาย ภิกษุเปลื้องกายเป็นอย่างไร” เขาถือว่าถ้าไม่ห่มจีวรคือการเปลื้องกายไป ถ้าการเปลื้องกาย เพราะภิกษุเปลื้องกายเป็นอาบัตินะ ภิกษุเปลื้องกายเป็นอาบัติ ฉะนั้น ภิกษุเปลื้องกายถ้าเปลื้องกายโดยที่โล่งแจ้งเป็นอาบัติตุลัจฉัย ภิกษุเวลาเข้าห้องน้ำอาบน้ำมันก็ต้องเปลื้องกาย การเปลื้องกายนั้นมันมีกำแพงมีห้องหับอยู่นั้น อันนั้นถือว่าไม่เป็นอาบัติ ถ้าเราเปลื้องกายในที่แจ้งเป็นอาบัติ เป็นอาบัติเลย

ฉะนั้น เวลาโยมเข้ามา ถ้าเป็นกลางวันเราจะวิสาสะด้วยสบายๆ เขาถือว่าเขาเป็นผู้ใหญ่ เขาถาม ถามตรงๆ อย่างนี้ บอกว่า “ภิกษุเปลื้องกาย แล้วต้อนรับแขกมันสมควรไหม” คือเขาจะสอนเรานั้นแหละ เราก็อธิบายให้เขาฟัง มันจะเปลื้องกายที่ไหน อังสะมันพร้อมอยู่ มันเปลื้องกาย เปลื้องกายก็ต้องเปลื้องกาย ภิกษุเปลื้องกายคือไม่มีสิ่งใดในร่างกายเลยคือภิกษุเปลื้องกาย ภิกษุเปลื้องกายเป็นอาบัติตุลัจฉัยเป็นอาบัติ

แต่ถ้าห่ม เห็นไหม มีนุ่งผ้าอาบ นุ่งสบง แล้วมีอังสะ มีอังสะอย่างนี้ไม่ถือว่าเปลื้องกายแล้ว ทีนี้พอไม่เปลื้องกายบิ๊บบ พอบอกว่า ถ้าพูดถึงว่า “การนุ่งสบง อังสะ แล้วแสดงธรรม รู้สึกขัดตา ขัดตา” ขัดตาส่วนขัดตาแต่มันไม่ขัดกิเลส ถ้ามันขัดกิเลสของคน ถ้าคนมันมีธรรมในหัวใจนะ ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่เขาไว้ใจ เขาแสวงหาๆ “ขอให้พูดมาเถิดๆ ขอให้แสดงธรรมมาเถิด”

ดูสิ เวลาพระสารีบุตรไปฟังพระอัสสชิ “ขอให้ท่านแสดงธรรมมา หน้าที่ขบปัญหาคือหน้าที่ของเกล้ากระหม่อม ขอให้แสดงธรรมมาเถิด” คนหิว คนกระหาย คนเขาก็ต้องการ เวลาคนต้องการนะ สิ่งที่มีมันเป็นธรรมชาติ สิ่งที่มีมันเป็นความสะดวก

เวลาออกมา โอ้โฮ! มันเหมือนน้ำป่านะ มันฝรั่งมันพวออกมา เขาต้องการความฝรั่งพวออกมาจากเนื้อหาสาระ เขาต้องการสัจจะความจริงอันนั้น

แต่ถ้าโดยพระในเมือง เห็นใหม่ มันก็ต้องแบบว่า เออ! ต้องเจริญพร อาตมาจะแสดงธรรม โยมจะตั้งใจฟังหรือยัง ถ้าตั้งใจฟัง... นั่นมันเป็นอีกเรื่องหนึ่งเลย ถ้าเป็นอีกเรื่องหนึ่งนะ ฉะนั้น การที่ว่าจะต้องห่มผ้าหรือไม่ห่มผ้ามันอยู่ที่กาลเทศะ ถ้ากาลเทศะเราก็เห็นด้วยนะ เราเห็นด้วยเวลาที่แบบว่าแสดงไม่มีกาลเทศะ แล้วกิริยาที่มันไม่เป็นธรรมๆ นั่นอีกเรื่องหนึ่งนะ เวลาสิ่งที่ทำที่มันผิด สิ่งที่ทำที่ไม่ถูกต้อง เราก็ไม่เห็นด้วยทั้งนั้น แต่เวลาที่ความสะอาดๆ เพราะว่าครูบาอาจารย์ของเราท่านจะให้มันไหลออกมาเลย ถ้ามันไหลออกมาเป็นความจริงนะ

เวลาครูบาอาจารย์เรา เวลาหลวงปู่มันท่านแสดงธรรม เวลาหลวงปู่เจี๊ยะท่านพูดให้เราฟังประจำ “เฮ้ย! พ้าร่องแล้วเว้ย! พ้าร่อง” เวลาพระเล็กคุยกันไง พ้าร่อง พ้าร่องคือหมายความว่า ท่านแสดงกิริยาท่านจะแสดงธรรมแล้ว พอพ้าร่อง พ้าร่องฝนมันจะตก พอฝนมันจะตก พวกเรามันหิวกระหายใช่ไหม หิวกระหาย ถ้าฝนตกมา โอ้ย! ชุ่มเย็นนะ เวลาพ้าร่องเว้ย! พ้าร่องเว้ย! คือว่าฝนมันจะตก เพราะฝนมันจะตกมันจะแสวงหา ถ้ามันแสวงหาอย่างนี้ได้มันก็จะได้ฟังธรรมอันนั้น ถ้ามันฟังธรรมอันนั้นสิ่งนั้นมันเป็นความจริง

แต่ถ้ามันเป็นความผิดพลาด เป็นความที่ว่า “เราเห็นแล้วมันขัดตา ขัดตา” เวลาขัดตา มันก็เป็นสิ่งที่ว่าถ้าเขาทำผิดนะ แต่ถ้าเขาไม่ได้ทำผิดแบบว่าเอาความสะอาด ถ้าเอาความสะอาดสิ่งที่มันเป็นจริงขึ้นมาเขาต้องการความจริงอันนั้น แล้วถ้าพูดถึงว่าผิด ไม่ผิด ถ้าผิดก็อย่างที่เรารู้ว่าเปลือยกายนั่นนะ มันไม่ผิดเพราะมันเป็นเขตวัด เวลาเขตวัดนะ อยู่ในอาวาสหรือนอกอาวาส มันเป็นพระป่า พระป่ากับพระบ้าน

พระบ้านของเขา ถ้าเขากติกาอย่างนั้นมา เวลาออกจากกุฏิมาต้องห่มผ้า เวลาห่มผ้าของเขา แต่เวลาพระป่านั้นอยู่ในป่า อยู่ในป่า มันมีวินัยบังคับทั้งนั้น ไม่ใช่อยู่ในป่าแล้วจะอิสระนะ ไม่ใช่! อยู่ในป่าถ้าเข้าเขตบ้าน เพราะเราจุดดคีไปนะ เวลาจุดดคีไปเราอย่างนี้ แล้วเอาผ้าผูก

ผูกแล้วขึ้นหลังเหมือนทหารเลย แต่เวลาจะเข้าหมู่บ้านเขาเรียกเขตบ้าน เขตบ้านต้องวางบริวาร ลง วางบริวารแล้วห่มผ้าก่อนเข้าไปในเขตบ้านไง แล้วเขตบ้านเพราะอะไร

เพราะธรรมเนียมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านบัญญัติไว้แบบนี้ บัญญัติว่า “ธรรมเนียมวินัยนี้บัญญัติไว้เพื่อคนที่ไม่ศรัทธาให้ศรัทธา คนที่ศรัทธาแล้วให้ศรัทธามากขึ้น” บัญญัติเพื่อเหตุนี้ แล้วถ้าภิกษุทำให้ศรัทธาไทยตกลงไปเป็นอาบัติทั้งนั้น ทำศรัทธาไทยให้ตกลง ใฉนี้เราไม่ทำศรัทธาให้ตกลง มันต้องดูสถานที่ไง สถานที่ควรหรือไม่ควร ถ้าสถานที่ควรที่จะต้องห่มผ้าต้องเรียบริ้วรอย เราก็เห็นด้วย

แต่ถ้าพูดถึงว่าเวลาเป็นกาลเทศะ ความเป็นอยู่ของภิกษุณะ เวลาท่านมีข้อวัตร เขาเรียกว่าทำข้อวัตรนะ เวลาทำความสะอาดทำนวักรรมในวัดนั้นแหละ แล้วเวลาญาติโยมเข้ามา เวลาญาติโยมเข้ามา ถ้าท่านต้อนรับแขกอย่างนั้นมันก็เป็นอย่างนั้น การต้อนรับอย่างนั้นมัน เป็นความสะอาดถ้าเป็นความสะอาด ความสะอาดแล้วไม่ผิดวินัย

ความสะอาดที่ไม่ผิดวินัย จะเอาคำว่า “สะอาด” หรือคำว่า “ไม่สะอาด” มาเหยียบย่ำ วินัยไม่ได้ เพียงแต่ว่าเวลาเราไปเห็นไง ไปเห็นว่าเวลาแสดงธรรมต้องห่มจีวร ต้องให้เรียบริ้วรอย ถึงจะแสดงธรรมได้ แล้วเกิดถ้าคนคนนั้นเขามีปัญหาในหัวใจของเขา แล้วเขาจะถามธรรมะ แล้วครูบาอาจารย์จะตอบต่อนั้น เขาจะได้ตอบต่อนั้น บอก “ไม่ได้ รอก่อน ไปเอาจีวรก่อน แล้วต้องมาห่มผ้าให้เรียบริ้วรอยก่อน แล้วค่อยมานั่งเทศน์อย่างนั้นหรือ?”

มันอยู่ที่กาลเทศะไง ถ้ากาลเทศะมันเป็นความจริงมันก็เป็นความจริงได้ ถ้ากาลเทศะ เวลาคำว่า “มันขัดแย้งกัน” ถ้ามันขัดตาของเขา ใ้ขัดตาเขามันก็เป็นนิสัย คูลิ เวลาไปวัดไปวา คนที่ชอบ ชอบพระที่พูดนุ่มนวลอ่อนหวานนั้นก็อีกเรื่องหนึ่ง นุ่มนวลอ่อนหวานที่มีธรรมก็มี

แต่ถ้าพูดถึงว่าเวลาครูบาอาจารย์ของเรา อย่างเช่น เรา เราต้องการครูบา อาจารย์ที่เป็นความจริง ถ้าพูดความจริงๆ ความจริงอันนั้นมันเหนือโลก ถ้ามันเหนือโลกขึ้นมา ใ้สิ่งที่ว่าภิกษุมันเรื่องเป็นรองเลย ฉะนั้น เวลาหลวงตาท่านแสดงธรรม หลวงปู่มันแสดงธรรม ถ้าคนไม่เคยฟัง ใ้โฮ! ตกใจ ใ้ฮู! มันออกมาพรุ มันเหมือน

หลวงตาท่านพูดประจำ “เวลาถ้ากรรมของท่านไหลนะ มันจะกัด มันจะฉีก มันรู้สึก เหมือนจะกัดจะฉีกเลยนะ” แต่มันจะกัดฉีกอะไรล่ะ มันกัดฉีกกิเลสของคนใจ มันจะกัด จะฉีกหัวใจของคนเลย ถ้าการแสดงธรรมอย่างนั้น นั่นนะธรรมแท้ๆ เลย

แต่กิริยา กิริยา เห็นใหม่ ดุสิ เวลาคำว่า “กิริยา” เวลาคนโกรธ คนโกรธมันจะแสดงด้วย ท่าทางของความโกรธ ท่าทางของโทสะ ท่าทางของความอาฆาตมาดร้าย เวลาธรรมมันออก ธรรมมันออกมันเป็นพลังของธรรม กิริยาอย่างนั้นนะกิริยาเหมือนคนโกรธเลย แต่ไม่โกรธ มัน กลับเมตตา กลับสงสารนะ กลับเมตตา กลับสงสารคนปฏิบัติ แต่ถ้ามันเคียดมันแค้นมันก็เคียด แค้นกิเลสตัดหาความทะยานอยาก เคียดแค้นครอบครัวของมารที่อยู่ในหัวใจของสัตว์โลกนะ

คำว่า “เคียดแค้น” เพราะอะไร เพราะมันเคยอยู่ในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้า มันเคยอยู่ในหัวใจของครูบาอาจารย์ของเรา แล้วครูบาอาจารย์ของท่านเผชิญกับ มัน ท่านต่อสู้กับมัน แล้วเผชิญกับมันนะ มันน่าโกรธ มันน่าเคียดแค้น แต่เวลาผู้ฟังมันไม่เข้าใจ ใจ ฉะนั้น เวลาท่านจะชี้ ชี้ให้เห็นนะว่าอะไรเป็นธรรม อะไรเป็นกิเลส มันจะออกอย่างนั้นเลย มันจะเป็นกิริยากัดฉีกกิเลสเลย แต่ไม่ได้กัดฉีกคน แต่คนไปมองว่าท่านจะกัดฉีกกิเลสของคน

แต่ใจคนตกใจ คนมันไปกลัวใจ ใจโฮ! ใจโฮ! แล้วมันก็มีคำรำลือออกมาใจ บอกว่า “ธรรมะผ่านจากโทสะ” เวลาใจพวกบาลี ใจพวกได้ภาษา เขาจะไปบิดเบือนใจ เขาจะไปจับ จับ กิริยาของครูบาอาจารย์ของเรา แล้วบอกว่า “ธรรมะผ่านความโกรธออกมา” **อะไรเป็นความ โกรธ มีความโกรธด้วยหรือ ความโกรธมันอยู่กับปุถุชน ความโกรธมันอยู่กับเรา ความ โกรธมันอยู่กับคนที่ไม่มียศ คนที่พลังเปลว ความโกรธมันถึงได้เหยียบย่ำหัวใจ ครูบา อาจารย์ที่ท่านทันของท่านแล้ว ความโกรธของท่านมันไม่มี ถ้าความโกรธของท่านไม่มี แต่การแสดงออกมาอย่างนั้น มันแสดงออกมาโดยพลังของธรรม**

เวลาพลังของธรรม กิริยาใจ คนเหมือนกันใจ เหมือนสายพาน สายพานการผลิตมันจะ บรรทุกอะไรมา สายพานที่มันเดินอยู่เนี่ย เห็นไหม วัตถุที่วางบนสายพานนั้น ถ้าวัตถุที่บน สายพานนั้นมันเป็นโกรธ สายพานนั้นมันก็ลำเลียงความโกรธนั้นออกมา สายพานนั้นถ้าเขาเอา

คุณธรรมไปวางบนสายพานนั้น สายพานนั้นก็ลำเลียงคุณธรรมออกมา สายพานมันก็คือสายพานโซ่ใหม่

นี่ก็เหมือนกัน กิริยาของมนุษย์ มันก็คือกิริยาของมนุษย์นี่แหละ แต่กิริยาของมนุษย์ที่มีความโกรธ ความโกรธเกรี้ยวมันก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง “กิริยาของมนุษย์ที่ไม่มี ความโกรธมีด้วยหรือ?” กิริยาของมนุษย์ที่ไม่มี ความโกรธ สอุปาทิเสสนิพพาน พระอรหันต์ที่สิ้นกิเลสแล้ว กิริยาคือกิริยา แต่คนมองไม่ออก ถ้าคนมองออก คนมองเข้าใจ มันก็เป็นเรื่องหนึ่ง

อันนั้นพูดถึงว่าเวลาแสดงออกทางกิริยานั้นอย่างนี้ขัดตาหรือไม่ เขาบอกว่า “เวลานุ่งเพียงสบง อังสะ มันขัดตามากๆ” มันขัดตาแล้วมันขัดกิเลสหรือไม่ล่ะ มันขัดกิเลสเราบ้างหรือไม่ มันไม่ขัดกิเลสของเราบ้างเลยหรือ เราต้องการความดีงาม ความเรียบร้อยอันนั้นทั้งนั้น เราไม่ต้องการสิ่งใดเลย ถ้าไม่ต้องการสิ่งที่มันมองแล้วมันขัดกับวัฒนธรรม วัฒนธรรมมันสวนวัฒนธรรม แต่ถ้าเป็นความจริงเป็นความจริงอย่างนั้น

ถ้าความจริงเป็นความจริงอย่างหนึ่ง แต่นี่พูดถึงว่า “การใส่อังสะแล้วแสดงธรรม” ถ้ามันกรณีอย่างนี้มันเป็นเรื่องแบบว่า เวลาศึกษามันก็มีเขาเรียกถึงว่าสังฆาธิการ เวลาพระสังฆาธิการเวลารับแขกต้องทำอะไร ต้องทำอะไร มันเป็นเรื่องมารยาทสังคัม ถ้ามารยาทสังคัมก็ทำได้ทั้งนั้น แต่มารยาทสังคัมถ้าทำอย่างนั้น แต่เวลาพระที่อยู่ทั้งชีวิต พระอยู่ในชีวิตของพระ สิ่งที่เขาต้อนรับแขกนั้นเป็นนิสัย นิสัยของเขา

เราจะบอกว่า คนที่กิริยาเรียบร้อยที่เป็นธรรมก็มี แต่ส่วนใหญ่แล้วสิ่งที่เป็นธรรมมันก็คือธรรม มันจะเป็นกิริยาเรียบร้อยหรือไม่เรียบร้อยก็แล้วแต่ สิ่งที่นุ่งอังสะและไม่นุ่งอังสะมันก็เป็นเรื่องของว่ามันเป็นกาลเทศะ แต่ถ้าเวลาเราจะวัดกันมันจะวัดกันด้วยความผิควินัยหรือถูกวินัย ถ้ามันผิควินัยคือผิควินัย อย่างที่ว่าถ้าพระเปลือยกายผิควินัย

แต่ถ้าพระนุ่งสบง นุ่งอังสะ นุ่งผ้าอาบด้วย เวลาพระปานุ่งผ้าอาบทั้งนั้น เพราะว่าเรื่องผ้าเราจะถือกันแบบว่ารักษากันแบบสุดยอด เพราะว่า อย่างเช่น ผ้าไตรของหลวงปู่มั่น เวลา

หลวงปู่เจี๊ยะท่านรักษา แล้วต่อมาก็เป็นหลวงตาเป็นผู้รักษา โอ้โฮ! ต้องเบรียะเลยนะ ต้องฝั่ง ต้องฝั่งไว้เพื่อไม่ให้มีกลิ่น เวลาบิณฑบาตกลับมาแล้วจะฝั่งแดดไว้ชั่วคราว ไม่ฝั่งแดดก็ผิด ฝั่งแดดไว้นานเกินไปก็ผิด ต้องฝั่งแดดไว้พักหนึ่ง พอมันดับกลิ่นเสร็จแล้วต้องพับ พับเก็บส่งให้อย่างเรียบร้อย พับเก็บแล้วต้องเป็นผู้ที่ดูแล

ฉะนั้น สิ่งที่คุณดูแลพระปาเวลาเรื่องบริหารเป็นการฝึกสติ เป็นการฝึกหัด แล้วครูบาอาจารย์ท่านจะดูจริตนิสัย คนที่รักษาถูกต้องและไม่ถูกต้อง ถ้ารักษาสิ่งนี้ไม่ถูกต้องมันจะไปภาวนาอะไรของมัน ถ้ามันรักษาถูกต้องนะ เพราะอะไร เพราะพระเรามันไม่ใช่อยู่ที่เรื่องผ้า พระบริหาร ๘ ส่วนบริหาร ๘ แต่ความเป็นอยู่ของพระเขาจะวัดกันที่สติ ด้วยสมาธิ ด้วยปัญญา ถ้ามีสติ มีสมาธิ มีปัญญาแล้วเรื่องอย่างนี้มันไม่รู้เป็นไปได้อย่างไร เรื่องอย่างนี้มันต้องรู้อยู่แล้ว

ถ้ารู้อยู่แล้วเวลาฝึกฝนของเขา มันฝึกฝนขึ้นมา ที่ว่าข้อวัตรปฏิบัติขึ้นมา เพื่อเป็นที่อาศัยของใจ เป็นเครื่องอยู่ ถ้าใจเป็นเครื่องอยู่ ถ้ามันเครื่องอยู่อย่างนี้มันรักษาของมันแล้ว พอทำข้อวัตรเสร็จมันก็ต้องมีสติมาภาวนา ถ้าภาวนาขึ้นมา จิตมันสงบ จิตมันมีปัญญาขึ้นมา มันจะได้คุณธรรมขึ้นมาทางนี้ ถ้าได้คุณธรรมขึ้นมา เห็นใหม่ สิ่งที่รักษาๆ มันรักษาอยู่แล้ว

เพียงแต่ที่ว่าเขาว่า “ขาดตา ขาดตาเพราะว่าเขาไปเห็นใจ เห็นสภาพแบบนั้น” เราจะต้องศึกษา ต้องเข้าใจเรื่องวินัยก่อนว่าอะไรถูก อะไรผิด ถ้าผิดก็คือผิด ถูกก็คือถูก ไม่มีการยกเว้น ไม่มีการยกเว้นธรรมและวินัย ถ้ายกเว้นนะ อย่างที่หลวงตาท่านพูดใจ **“เหยียบหัวพระพุทธเจ้าไปแล้วแสดงธรรม เหยียบหัวพระพุทธเจ้าคือทำผิดวินัยใจ แล้วแสดงธรรม”**

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเขาบ่มสบง เขามีอังสะ แล้วแสดงธรรมผิดอาบัติใหม่ ผิดวินัยใหม่ ถ้ามันไม่ผิดวินัย เพียงแต่ที่ว่าถ้าทำที่มันที่ถูกต้อง คนเห็นแล้วคนก็ชื่นใจ ถ้าบอกว่ามันไม่ผิดวินัย แต่เป็นโลกวัชชะโลกเขาติเตียน โลกเขาติเตียนนั้นเป็นเรื่องโลก ความเห็นของโลก แล้วความเห็นของธรรมละ ถ้าความเห็นของธรรมนะ ถ้าทำถูกต้องดีงาม ถ้าห่มผ้าสังฆาฯ ทำเรียบร้อยแล้วเทศน์ เราก็เห็นด้วย เออ! ทำถูกต้อง แต่ถ้ามันจำเป็นแบบว่าคนเจ็บคนป่วยมา

ใหญ่แล้วจะเป็นลูกศิษย์หลวงปู่มัน พอลูกศิษย์หลวงปู่มันการประพฤติปฏิบัติมันจะมาแนวทางเดียวกัน แล้วพอมารุ่นหลานใช่ไหม ลูกศิษย์ใคร ลูกศิษย์ใคร มันมีความเห็นอย่างนี้ ความเห็นแตกต่างกันแล้ว ใช้อย่างนี้ทำไม่ได้ อย่างนี้ทำได้ อย่างนี้ทำไม่ได้

นี่พอทำได้หรือทำไม่ได้ ๑ ข้อวัตรปฏิบัติ หลวงปู่มันท่านเป็นคนพานุกเบิกมา แต่เวลาบุกเบิกแล้วมันก็ต้องมาจากธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฉะนั้น เวลาเราเปรียบเทียบ เราจะเปรียบเทียบว่าในวินัย ในวินัยผิดหรือไม่ ถ้าในวินัยมันผิดเราจะไม่ทำ ถ้าในวินัยถูกเราถึงทำ ที่นี้บางอย่างในปัจจุบันนี้ สิ่งว่ามันเกิดขึ้นมา มันเกิดขึ้นมา อย่างเช่น ของใช้ของสอย โลกมันเจริญไป กฎหมายมันควบคุมไม่ถึงไง แล้วเวลาควบคุมไม่ถึงเราจะตัดสินใจอย่างไร เวลาตัดสินใจขึ้นมา เวลาตัดสินใจขึ้นมาบางคนก็เห็นดีงามไปด้วย บางฝ่ายก็บอกไม่สมควร

เวลาครูบาอาจารย์เราไปถามหลวงตา สมัยที่หลวงตาท่านมีชีวิตรอยู่ บอกว่า “อย่างนี้ฉันได้หรือไม่” ท่านบอก “ไม่ได้” “ไม่ได้เพราะอะไร” “ไม่ได้เพราะมันไปบำรุงปอบ” ปอบคือกิเลส ท่านไม่พูดวินัยนะ สมัยนั้นเราฟังแล้วอืม! ก็แปลกๆ แต่เดี๋ยวนี้พอโตขึ้นมาเราเข้าใจ อ้อ! ถ้าไปพูดเรื่องกฎหมาย กฎหมายเป็นมุ่มมอ เป็นมุ่มมอ เป็นคนมีมุ่มมอแตกต่างกัน ทักษะแตกต่างกัน มันก็จะเถียงกันไม่จบ แต่ท่านบอกว่า “มันไปบำรุงปอบ ไปบำรุงกิเลส” เออ! จบกินไม่ได้

“ของนี้ฉันได้ไหม” ท่านบอกว่า “ไม่ได้” พระถามว่า “ไม่ได้เพราะเหตุใด” “ไม่ได้เพราะมันไปบำรุงปอบ มันไปบำรุงกิเลส” คือไม่ฉันมันก็ไม่เห็นมันเป็นไร ก็ไม่ต้องไปยุ่งกับมันไป โลกมันจะมีก็เป็นเรื่องของโลกไป เราเป็นพระ เราก็อยู่ส่วนพระของเรา สิ่งใดที่เขาใส่บาตรมา เขาถวายมา สิ่งใดที่ใช้ประโยชน์ได้ก็ใช้ ใช้ประโยชน์ไม่ได้ก็แจกทานต่อไป จบ เพราะเราไม่ไปเดือดร้อน ไม่ไปแบกโลก ถ้าไปแบกโลกมันก็มีปัญหา ถ้ามีปัญหาขึ้นมาก็อีกมุ่มมอ

ฉะนั้น ผิดถูกมันต้องบอกว่าวินัยห้าม ห้ามทำอะไร ถ้าการแสดงธรรมอยู่ในวัด โอเค เว้นไว้แต่นอกวัด นอกวัดก็ต้องห่มผ้า ถ้าอยู่ในวัดนะ เพราะอยู่ในวัดมันก็เหมือนอยู่ในบ้านของ

เรา ในบ้านของเรา ออกจากนอกรวัด เว้นไว้แต่ทำสังฆกรรม ทำสังฆกรรมต้องครบ ถ้าไม่อย่างนั้นมันไม่ครบ มันก็ทำไม่ได้ นี่พูดถึงว่ามันอยู่ที่กาลเทศะ กาลเทศะ

ฉะนั้น ถ้าจะบอกว่า ที่เขียนมาก็เพราะหลวงพ่อนั้นแหละ ถ้าเขียนมา หลวงพ่อ หลวงพ่อก็คงพูดนี้ เพราะเราเอาเนื้อหาสาระ ถ้าจะเอาจริงๆ นะ จะเอาแบบว่าเอาใจสังคัม เราก็ทำเป็น จะแต่งตัวให้สวยๆ เลย เวลาเขาจะใช้ผ้าเวอร์ซาเซ่ก็ไม่พอใจเขา เวลาเขาจะขัดผิวก็น่าเขา ถ้าอย่างนั้นเดี๋ยวจะขัดผิวเลย ถ้าจะห่มผ้า ห่มถ้าไม่เวอร์ซาเซ่ไม่รับ เอาอย่างนั้นไหม ถ้าจะว่าหลวงพ่อ เราเก็บผ้าบังสุกุลทั้งนั้น ไร้สาระ ทำถูกทำผิดเอาเนื้อหาสาระกัน

ถ้าเป็นเรื่องของพระทั่วไปก็เป็นกาลเทศะ ถ้าเรื่องของหลวงพ่อ เอาว่ามันผิดวินัยข้อไหน มันไม่ผิดวินัยข้อไหน แล้วอย่างที่ว่า **เราต้องการเนื้อหาสาระ ต้องการสัจจะ ต้องการความจริง เวลาทำเป็นกิจจะลักษณะก็ห่มผ้า เวลาจะตอบปัญหาถือว่าเป็นการสนทนาธรรม กาลเทศะ จบ**

ถาม : เรื่อง “แม่ชอบไหว้เจ้า”

ขอความเมตตาพระอาจารย์ครับ แม่ผมชอบไหว้เจ้าเงินมากครับ จะไหว้เจ้าทุกงาน ทุกเทศกาลที่มีตามปฏิทินจีน แล้วเวลาไหว้แต่ละครั้ง แม่ผมจะซื้อของไหว้เจ้าเยอะมาก เสียเงินเยอะมาก ผมพยายามชวนแม่มาใส่บาตรที่วัด มาทำทานที่วัดดูบ้าง แม่ผมก็ไม่ค่อยจะมา อย่างนี้พระอาจารย์พอจะมีกลอุบายอะไรที่จะทำให้แม่ผมได้มาวัดบ้างครับ แม่ผมอายุมากครับ ผมอยากให้แม่ผมได้ทำบุญทำทานบ้าง จะได้มีบุญติดตัวแม่ไปยังภพหน้าครับ

ตอบ : มันเป็นความวิตกกังวลของผู้ที่ศึกษาธรรมะ เวลาถ้าไม่ศึกษาธรรมะนะ เราก็ไม่มีเวลาให้กับหัวใจเราเลย ว่าอย่างนี้นะ เวลาเราศึกษาธรรม **ธรรมะ ธรรมะ สัจธรรมมันเป็นเครื่องอยู่ของใจ ถ้าใจเรามีเครื่องอยู่นะเหมือนใจเรามีอารมณ์ที่อาศัยมีที่หลบแดดหลบฝน เราจะมีที่พึ่งทางใจ**

พอเรามาศึกษาธรรมะแล้ว พอศึกษาแล้วอะไรเป็นบุญ อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นแบบว่า ถือมงคลตื่นข่าว เราก็พยายามจะพัฒนา เราก็พยายามจะทำตัวให้เราดีขึ้น นี่เป็นเรื่องธรรมดา เพราะเราก็เป็นอย่างนี้มาก่อน เราเป็นอย่างนี้มาก่อน หมายความว่าตอนที่เราเป็นฆราวาสนะ เราก็จับต้นชนปลายไม่ถูกหรอก แต่เราก็พยายามศึกษา แล้วเราก็พัฒนาขึ้นมา

กรณีนี้มันก็เป็นความคิดทั้งนั้นนะ อยากจะทำอะไรให้มันมีผลมากๆ เวลาทำบุญกุศลก็ อยากจะตัดบาตรพระ อยากจะได้บุญมากๆ แล้วเวลาไปทำนอกจากได้บุญน้อยเราก็ไม่อยากทำ นี่ก็เหมือนกัน บอกว่าเราไปเห็นแม่ไหว้เจ้า ไหว้เจ้านี่ พูดยิ่งนะ เราก็เห็นว่าแม่อันหนึ่ง เห็นใจแม่อันหนึ่งเพราะว่าเขาเกิดจากวัฒนธรรมอย่างนั้น เพราะพ่อแม่เราก็เหมือนกัน พ่อแม่เราก็ไหว้เจ้าเหมือนกัน เราก็เคยคิดอย่างนี้ แต่สุดท้ายแล้วเรามาเห็นว่าให้เขาทำ ให้เขาทำนะ ให้เขามีที่พึ่งของเขา ให้มีความสุขของเขา ยิ่งดีกว่าเราไปจิตใจเขา แต่ถ้าพูดยิ่งว่าถ้าเราพูดได้ เราพูดได้

เพราะว่าเวลาเขาโต้แย้งกันทางสังคม เขาบอกว่า “เวลาใส่บาตร ไหว้เจ้ายังได้กิน ใส่บาตรไม่ได้กินเลย” เวลาเขาพูดอย่างนี้ เป็นคำพูดที่เขาภูมิใจว่าเขาไหว้เจ้าแล้ว เจ้าได้กินแล้ว ดูลึ เวลาเอาไก่ไปไหว้ เราเอาไก่มาทำอาหาร ไก่จืดจืด แสดงว่าเจ้ากินแล้วมันเหลือแต่เนื้อไว้ให้เรา เขาก็ภูมิใจของเขา สิ่งที่เขาภูมิใจของเขา ไหว้เจ้ายังได้กิน ใส่บาตรแล้วไม่ได้กินเลย แต่เวลาใส่บาตรไป เวลาเราให้ของใคร เราให้ของเขาไปแล้ว ให้ไปแล้วเราได้บุญใหม่ เราภูมิใจใหม่ คนที่ได้รับแล้ว เราให้ของแล้วเราเอาของเรากลับ เขาจะได้ใหม่

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราไปไหว้เจ้าแล้วเราก็เอากลับบ้าน แต่การเสียสละทาน เสียสละทานจริงๆ นะ สละทานไปแล้วก็คือทาน แล้วเราจะภูมิใจของเรามาก ถ้าภูมิใจอย่างนี้บุญกุศล มันเกิดตรงนี้ไง ถ้ามันเกิดจากตรงนี้นะ แต่ถ้าพ่อแม่เขามีวัฒนธรรมของเขา เราจะบอกว่าเป็นวัฒนธรรม วัฒนธรรมความเชื่อ ความเชื่อเขาไหว้เจ้าอยู่ ถ้าเขาทำแล้วเขามีความสุข โอเค แต่

เราก็พยายามแบ่งครึ่งหนึ่งนะ ให้อำนาจด้วย ใสบาตรด้วย ใสบาตรพระที่ไหนก็ได้ ขอให้ใสบาตร

คำว่า “ใสบาตรนะ” แล้วสละทานจริงๆ สละทานไปเลย ทานอันนั้นจะเป็นของเรา สิ่งที่เราเสียสละทานได้จริงมันได้ มันได้ความกตัญญูทเวทิง ความระลึกถึงพระถึงเจ้า ระลึกถึงคนที่ทำประโยชน์สังคมนะ สิ่งที่เราให้อำนาจ คือทำประโยชน์กับสังคม แล้วเรานับถือเขา นับถือเขา เราระลึกถึงบุญคุณของคน ระลึกถึงคุณงามความดี มันเป็นกตัญญู มันก็ได้ระดับหนึ่ง

แต่ถ้าเอาเรื่องผลของวิญญูะๆ นะ ผลของวิญญูะ ทาน ศีล ภาวนา การเสียสละทาน เสียสละทาน ทำบุญ พอเวลาทานไปแล้ว เสียสละแล้ว เขาว่าเป็นทิพย์ๆ เราย้อนกลับไปสิ เราเคยทำบุญมาตั้งแต่เมื่อไหร่ เรานึกถึงบุญของเรา นึกถึงอาหารที่เราใสบาตรวันนั้น หรือเราเสียสละวันนั้น มันยังไม่เฝ้าไม่เสียเลย เป็นทิพย์ สิ่งที่เป็นทิพย์เวลาทำมากขึ้นๆ ถ้าทำมากขึ้นๆ ทำเสียสละมากขึ้นๆ ทำแต่ความดีมากขึ้นๆ มันก็เหมือนพระพุทธรูปเจ้าๆ จะเป็นพระพุทธรูปเจ้าได้ต้องเป็นพระโพธิสัตว์

พระโพธิสัตว์ สิ่งที่จะเป็นพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์คือการเสียสละทั้งนั้น การเสียสละอย่างนั้น เสียสละอย่างนั้นมันทำให้บารมีเต็ม คำว่า “บารมีเต็ม” มันเปลี่ยนแปลงนิสัยมาตลอด มันเปลี่ยนแปลงความคิดความเห็นเรามาตลอด เพราะการให้ การให้มันก็มีมุมมองหนึ่ง การให้มากขึ้น การกระทำความดีมากขึ้น มุมมองของใจมันก็พัฒนาขึ้น มันพัฒนาขึ้นๆ จนมันคิดแต่เรื่องดีๆ ทั้งนั้น พอคิดแต่เรื่องดีๆ ทั้งนั้นถึงเวลาแล้วที่มันจะเป็นประโยชน์ ผลของการให้เสียสละทาน

แต่ถ้าเป็นการให้อำนาจๆ ให้อำนาจมันก็เป็นความระลึกถึงกัน ระลึกถึงกันแล้ว ระลึกถึงกัน มันก็เป็นสายบุญสายกรรม สายบุญสายกรรมมันก็เป็นอย่างนั้นตลอดไปไง แต่ถ้าเราพูดได้นะ เราจะบอกว่า ถ้าเราไปพูดด้วยความขัดแย้ง มันจะไม่เกิดประโยชน์ มันทำให้เป็นความทุกข์ทั้ง

แม่ทั้งเรา แต่ถ้าเราพูดด้วยความเป็นสัมมาทิฐิ เราพูดด้วยเหตุด้วยผล จะไม่ทำให้พ่อแม่เราจะมีความทุกข์

เพราะกรณีนี้มันก็เหมือนกรณีของเรา เราเคยพูดอย่างนี้แล้วแม่มีความทุกข์มาก มีความทุกข์มากกว่าไม่ให้ทำอย่างนี้หรือ ไม่ให้ทำอย่างนี้หรือ ไม่ให้ทำอย่างนี้แล้ว พอไม่ให้ทำแล้วเขาไม่มีที่พึ่งไง เพราะเราไม่ได้ฝึกใจเขามาก่อนไง ไม่ให้ทำอย่างนี้หรือ ไม่ให้ทำแล้วจะให้ทำอะไรล่ะ จะให้มาทำเรื่องทาน เพราะถ้าเขาไม่ได้ศึกษาก่อน เขาก็จะไม่เข้าใจนะ แต่เขาศึกษาก่อนเพราะอะไร ใ้โฮ! ถ้าไหว้เจ้า เจ้ามีฤทธิ์นะ ใ้โฮ! เจ้าบันดาลอะไรให้เราก็ได้ พระยังมาขอเรากินอยู่เลย พระยังมาบิณฑบาตเลย แล้วพระจะทำอะไรให้เราได้ล่ะ คนมันคิดไปนู่นนะ

แต่ถ้าเราคิด เรามีสติมีปัญญา ศากยบุตรพุทธชินโรสเป็นบุตรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาชาวบ้านเขาติเตียนนะ “เวลาไหว้พระไม่เคยโดนตัวพระเลย โดนแต่ลูกชาวบ้าน โดนแต่ลูกชาวบ้าน” เวลากิเลสมันถากมันถางไง ไซ้! พระก็มาจากลูกชาวบ้านทั้งนั้น พระก็มีพ่อแม่ ในสมัยพุทธกาล พ่อแม่ของพระเป็นเศรษฐีแล้วพระมาบวช จนพวกคนใช้โกงจนหมดตัวนะ ให้พ่อแม่เป็นขอทานไง พระองค์นั้นจะสึกไปเลี้ยงพ่อแม่เลี้ยงแม่ ก็ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าก่อน พระพุทธเจ้าบอก “ไม่ต้องสึกหรอก เอาพ่อแม่มาไว้ที่วัดแล้วบิณฑบาตมาเลี้ยงพ่อแม่”

ใ้โฮ! พระเขาติเตียนใหญ่เลย บอกพระองค์นี้เห็นแก่ตัว ไปบิณฑบาตชาวบ้านมาเลี้ยงพ่อแม่ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าบอกถูก พระพุทธเจ้าบอกว่า **พ่อแม่มีบุญคุณขนาดนี้ พ่อแม่ให้ชีวิตนี้มา เราเป็นพระ พระสามารถบิณฑบาตเลี้ยงพ่อแม่ได้ พระสามารถเซ็ดซี๊ดเยียวแม่ได้ ถ้าไม่มีใครดูแลนะ พระห้ามโดนตัวผู้หญิง ยกเว้นไว้แต่แม่ วินัยเปิดช่องไว้หมดเลย** ฉะนั้น พระองค์นั้นก็เลยเฝ้าพระพุทธเจ้าก่อน พระพุทธเจ้าก็เลยบอกให้เอาพ่อแม่มาเลี้ยง พ่อเอาพ่อแม่มาเลี้ยง พระองค์นั้นก็บิณฑบาตเลี้ยงพ่อแม่เลี้ยงแม่ แล้วก็อุปัฏฐากพ่อแม่ จนพ่อแม่เสียชีวิตไปนะ พระองค์นั้นมาปฏิบัติต่อเนื่องไป จนพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์

พระก็มีพ่อแม่ ถ้าพระมีพ่อแม่ สิ่งที่ว่า “เวลายกมือไหว้มันก็ได้โดนแต่ลูกชาวบ้าน โดนแต่ลูกชาวบ้าน” พระก็มีพ่อแม่ แต่พระมาบวช บวชแล้วเป็นลูกศิษย์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นศากยบุตรพุทธชินโรส แล้วถ้าประพฤติปฏิบัติขึ้นไปจนมีคุณธรรมในหัวใจ เป็นธรรมทายาท เป็นศาสนทายาท แล้วจรโลงศาสนาต่อไป มันต่อเนื่องไป มันเป็นคำพูด มันเป็นความคิดเห็นของคนต่างหาก ถ้าเป็นความคิดเห็นของคน พระยังมาขอเรากินเลย แล้วเราไหว้เจ้า เจ้ามีฤทธิ์นะ

อันนี้เราเปรียบเทียบเฉยๆ นะ ไม่ได้พูดเพื่อให้ใครสูงใครต่ำนะ เราพูดถึงมุมมอง มุมมองของคนนะ เราจะพัฒนาคน เราจะเปลี่ยนแปลงคน เราก็ต้องค่อยๆ พัฒนา อย่าให้ไปขัดแย้งกัน เพราะความคิดไม่รอบคอบ เพราะเราเองเราเป็นพระ เราก็มีพ่อแม่ เราเคยทำมาแล้ว แล้วมันขัดแย้ง แล้วเดี๋ยวนี้มันเลยเป็นบทเรียน ใครจะถามปัญหา มา คอยตอบ คอยตอบเพราะอะไร คอยตอบเพราะเราเคยทำผิดมา เราเคยทำมาแล้ว แล้วมันผิดพลาด แล้วเราก็คิดได้เองนะ

พอคิดได้เองว่า อ้อ! แม่เรายังไม่มีภูมิทางหัวใจ เราไปพูดให้ท่านทุกข์ทำไม ก็ปล่อยให้ท่านทำตามสบาย พอปล่อยให้ท่านตามสบายนะ กลับมาอีกปีหนึ่ง ใ้อโฮ! ศาลพระภูมิทำขึ้นมาใหม่อย่างดีเลย ที่แรกจะให้เอาศาลพระภูมิออกหมด มันเฮี้ยนนะ ตัวเองเฮี้ยน แล้วจะไปสอนคนอื่น ใ้อคนอื่นเขายังไม่เฮี้ยนเหมือนเราไง

พอเราไปคิดได้ เสียใจนะ พอพูดเสร็จแล้วเห็นท่านเศร้า คอตกเลย เราก็กลับไปอีสานไปคิดได้ เราไม่น่าไปทำให้พ่อแม่ทุกข์เลย ที่นี้เลยไม่พูดอีกแล้ว ตามสบาย กลับมาอีกทีนะ ใ้อโฮ! ไปทำใ้อนั้นนะ ศาลพระภูมิ ไปทำอย่างดีเลย เราเฉยๆ ไม่พูดเลย เฉย ตามสบาย สุดท้ายแล้วท่านวางกันเอง สุดท้ายแล้วก็เห็นในทางศาสนานี้มีคุณค่า สุดท้ายแล้ว ท่านพัฒนานะจนไปอยู่วัดอยู่มาได้ ถ้าไปอยู่วัดอยู่มาได้มันก็วางสิ่งนั้นได้ไง

ใ้อนี้ก็เหมือนกัน มันเป็นวัฒนธรรมนะ วัฒนธรรมของคนจีนจะเป็นอย่างนี้ ถ้าวัฒนธรรมของคนจีน เราจะบอกว่า ถ้าวัฒนธรรมของคนจีน เราไปอีสาน เห็นคนจีนคนแจ็ก

ไอ้โฮ! เข้าวัดเยอะมาก แล้วถ้าพ่อแม่เรายังไม่มีภูมินะ ให้ได้ไปคุยกับเจ๊กทางอีสานนะ เจ๊กทางอีสาน ไอ้โฮ! ศรัทธามาก เจ๊กอีสาน วัดทางอีสาน เจ๊กทั้งนั้นเป็นผู้ปฏิบัติมาก ไม่เจ๊กก็แกว มีอยู่สองอย่าง แล้วถ้าไปเจอเจ๊กอีสาน ไอ้โฮ! ไอ้เจ๊กภาคกลางต้องไปคารวะเลยนะ พอมันคุยด้วยกัน เจ๊กคุยด้วยกัน มันคุยด้วยกันแบบภูมิมันใกล้กันนะ มันจะเชื่อฟัง

แต่ไอ้มนักรถหนึ่งนะ เป็นแม่กับลูกด้วย ถ้าแม่กับลูก เห็นไหม ทีนี้เขาเป็นห่วง ห่วงว่า “แม่เขาอายุมากแล้ว เขาอยากให้ได้บุญติดตัวไปภพชาติหน้า” เราก็อุทิศส่วนกุศล เราทำเท่าที่ทำได้ เราทำได้มากน้อยขนาดไหนก็ทำได้ขนาดนั้น ชักนำ โนมนำ ถ้าเขาเห็นว่าเป็นคุณงามความดี ถ้าเป็นคุณงามความดีเขาทำได้ ก็เป็นประโยชน์กับเขา

แม่เราก็เหมือนกัน เขาต่อรองอย่างนี้ ไหว้เจ้าด้วย ใส่บาตรด้วยได้ไหม คือจะใส่บาตรก็ขอไหว้เจ้า ยังละไหว้เจ้าไม่ได้ อันนี้เราก็ต้องเห็นใจนะ บอกว่าจะให้ใส่บาตรหมดเลย ไม่ไหว้เจ้า ไอ้โฮ! เขาทุกข์ตายเลย แม่จะต่อรอง ถ้าใส่บาตรด้วย ไหว้เจ้าด้วยได้ไหม ถ้าใส่บาตรก็ใส่บาตรแล้วขอไหว้เจ้าด้วย อย่าให้ละไหว้เจ้าด้วยเลย อ้าว! โอเค โอเค ทำอย่างไรก็ได้ ขอให้ทำได้ แต่! แต่ทำไปๆ แล้วไอ้โฮ! สูดยอดนะ เพราะว่าอะไร เพราะว่าไหว้เจ้าก็ส่วนไหว้เจ้า

เราคิดคนเดียว อามาเราใส่บาตรนะ พอวันไหนป่วยก็ไม่ได้ใส่ เว้นไว้ พอรุ่งขึ้นไปใส่บาตร พระเขามาบิณฑบาตเขาก็ถาม “เมื่อวานไปไหนมา” อู๊ย! ภูมิจมากนะ เขามาคุยให้ฟังไป บอกว่า “เวลาใส่บาตร ถ้าวันไหนขาดไป รุ่งขึ้นพระมา พระถามว่าเมื่อวานไปไหนมา” คือคนแก่อยากให้เห็นระลึกถึง โอ๊ย! ท่านภูมิจ ที่แรกไม่กล้าใส่ เราบอกมาใส่บาตรนะ เขาว่าอย่างนี้นะ บอกว่า “อาย” เราก็บอกว่า “มา คนให้กับคนรับ ใครจะอายกว่ากันล่ะ” ไม่กล้าใส่บาตรนะ ไม่เคยทำก็ไม่กล้าทำ พอไปใส่เข้า ใส่เข้า ก็ที่ว่านี่แหละ พอใส่เข้า ใส่เข้า วันไหนไม่ได้ใส่ พระมาถามเลยล่ะ พอถามมันภูมิจ

นี่พูดถึงว่า พูดถึงคนเจ๊กด้วยกัน เห็นใจมาก เพราะวัฒนธรรมมันหลากหลาย นี่พูดถึงเวลาเป็นถึงสังคมนะ ยก ดูในวัดสิ วัดพระบรมมาแล้ว ดูสิ นิกายก็นิกาย แล้วอาจารย์ใคร

อาจารย์มัน แนวทางปฏิบัตินี้ร่อยแปดพันเก้า ถ้าให้มันละเอียดเข้ามานะ แนวทางปฏิบัติ ใช้นั้น ก็ยุบหนอ พองหนอ ใช้นั้นก็รู้เท่าตัว รู้ตัวทั่วพร้อม ใช้นี้ก็พุทโธ ใช้นั้นก็มรณานุสติ แล้วจะเอาทางไหนล่ะ

แต่ถ้าเราทำทางไหนก็ได้ ขอให้จิตใจสงบ เราทำทางไหนก็ได้ ขอให้จิตใจเราดีขึ้น ถ้าเราดีขึ้น ดีขึ้นนะ พอมันดีขึ้น มันภาวนาไปนะ มันจะไปติดข้างหน้า ถ้าติดมันไปไม่ได้ ถ้าไปไม่ได้ไอ้คนคนนั้นมันจะแสวงหาเอง ถ้าคนคนนั้นจะพยายามจะไปแล้วมันติด คนคนนั้นไปไม่ได้ คนคนนั้นจะกลับมาแสวงหา แต่คนคนนั้นยังภาวนาไม่มีเหตุไม่มีผล มันไม่รู้ว่าอะไรถูก อะไรผิด หลอก เราภาวนาไป เราก็ท่องบ่นของเราไป แต่มันไม่มีเหตุมีผล แต่เราท่องบ่นของเราไปแล้ว ถ้ามันเป็นสมาธิได้ แล้วมันเป็นสมาธิทำไมมันไม่ก้าวหน้า

เวลาปฏิบัติไปแล้ว เวลาครูบาอาจารย์ที่ท่านสนทนาธรรมกัน เอ๊ะ! เราปฏิบัติมาถึงขนาดนี้ เอ๊ะ! ท่านยังไปต่อได้อีก แสดงว่าเรายังไปได้อีกหรือ ยังไปได้อีกหรือ ไอ้พวกเราพอทำไปแล้ว ไอ้โฮ! สูดยอด สูดยอด เรายังไม่ได้คุยกัน ยังไม่ได้สนทนากัน ยังไม่รู้ว่าใครสูงใครต่ำ พอไปสนทนากัน มีคนที่เขาสูงกว่า คนที่เขาไปได้มากกว่า เอ๊ะ! แสดงว่ามันไปได้อีก มันก็จะพัฒนาขึ้นไปเรื่อยๆ

นี่พูดถึงว่า เวลาในพระในมูมมอต่างๆ มันยังมีมูมมอร่อยแปดเลย แต่ในทางโลกนะ แต่เนี่ยเพียงแต่ว่ามันแบบว่าไฟแรงนะ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติใหม่ๆ จะมีไฟแรงอย่างนี้ ถ้าไฟแรงอย่างนี้ ก็พยายามจะชักนำคนนั้น ชักนำคนนี้ แล้วมันจะมีปัญหา เวลาจะชักนำกันเราจะพูดประจำ เราต้องปฏิบัติตัวเราให้ได้ก่อน ปฏิบัติตัวเราให้เป็นประโยชน์ก่อน แล้วเป็นประโยชน์แล้ว เวลาเราจะสนทนาธรรม จะชักนำใคร เราจะชักนำใคร เวลาพูดด้วยเหตุด้วยผลมันฟังขึ้น เวลาเราชักนำใคร เราพูดตามตำรา พูดตามที่เราจำมา ว่าอย่างนั้นเถอะ พอเขาถามว่าแล้วมันเป็นเพราะเหตุใดละ ตอบไม่ได้

แต่ถ้าเราปฏิบัติของเราก่อนนะ เราทำอย่างนี้ เราได้ผลอย่างนี้ แล้วมันดีขึ้นอย่างนี้ มัน
เป็นประโยชน์อย่างนี้ แล้วเขาถามมา ถามมา ถ้าทำอย่างนี้แล้วมันจะได้อย่างไร ทำอย่างนี้แล้ว
มันจะเป็นอย่างไร มันจะเป็นขั้นๆ ขึ้นไปไง นี่เรื่องของถ้าเรามีความจริงขึ้นมาเราจะอธิบายได้
พออธิบายได้มันก็เข้าใจได้ไง

นี่พูดถึงว่า “แม่ชอบไหว้เจ้าเนาะ” ถ้าไหว้เจ้าก็สาธุนะ ขอเป็นพ่อเป็นแม่ เป็นพ่อ
เป็นแม่ที่ดี ถ้าเป็นลูก ก็เป็นลูกที่ดี ในสังคมที่ดีนะ ทุกคนปรารถนาความสุข เกลียด
ความทุกข์ทั้งนั้น ถ้าปรารถนาความสุข เกลียดความทุกข์ มันเป็นความจริงของเรา ถ้า
เป็นความจริงของเรา สิ่งที่เป็นความจริง ทุกคนแสวงหาความจริง ความจริงที่เป็น
ความจริงในใจแล้ว มันจะเป็นประโยชน์กับคนคนนั้น เอวัง